

EUROPOS
KOMISIJA

Strasbūras, 2014 07 01
COM(2014) 389 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI IR
EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI**

**Prekyba, augimas ir intelektinė nuosavybė. Intelektinės nuosavybės teisių apsaugos ir
gynimo trečiosiose šalyse strategija**

{SWD(2014) 204 final}

1. ĮVADAS

2014 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba dar kartą patvirtino intelektinės nuosavybės (IN) kaip svarbaus augimo ir inovacijų variklio reikšmę ir pabrėžė būtinybę kovoti su padirbinėjimu, kad padidėtų ES pramonės konkurencingumas pasaulyje. Intelektinės nuosavybės teisės (INT) yra viena iš svarbiausių priemonių bendrovėms, kūrėjams ir investuotojams gauti investicijų į žinias, inovacijas ir kūrybiškumą grąžą.

Neseniai atlikto tyrimo metu buvo apskaičiuota, kad sektoriai, kuriuose reikšminga dalis tenka INT, sukuria maždaug 39 proc. ES BVP (kurio vertė kasmet – apie 4,7 trln. EUR) ir, įvertinus ir netiesiogines darbo vietas, iki 35 proc. visų darbo vietų¹. Praktikoje dėl suteikiamų laikinų išskirtinių teisių IN yra tiesiogiai susijusi su naujų autentiškų prekių ir paslaugų gamyba ir platinimu, o tai duoda naudą visiems piliečiams. Kad šie tikslai būtų pasiekti, esminę reikšmę turi optimali ir ekonomiškai veiksminga IN „infrastruktūra“, apimanti visų formų INT teisinį pripažinimą, registravimą, naudojimą ir subalansuotą gynimą.

ES reikia inovacijų, kad ji išliktų konkurencinga su šalimis, kuriose darbo, energijos ir žaliavų sąnaudos yra mažesnės, ir ji privalo sukurti inovacijas skatinančias sąlygas, kad Europos įmonės galėtų padėti prekybos pagalba iškovoti iš krizės. Štai kodėl žiniomis grindžiamos pramonės šakos atlieka pagrindinį vaidmenį strategijose „Globalioji Europa“² ir „Europa 2020“³.

Kad klestėtų kūrybiškumas ir novatoriškumas, intelektiniams kūriniams reikia apsaugos, ir tai yra INT vaidmuo; jos taip pat atlieka svarbią funkciją skatinant vystymąsi⁴ ir sprendžiant kai kuriuos šiandieninius pasaulinius uždavinius. Besivystančių šalių atveju pragmatiškas ir lankstus požiūris padės joms maksimaliai išnaudoti savo intelektinio turto potencialą ir skatins jų integraciją į tarptautinę prekybą, tuo pačiu pasiekiant platesnę visuomenės gerovę.

Kai kuriais vertinimais, ES dėl padirbinėjimo ir piratavimo kasmet netenka maždaug 8 mlrd. EUR BVP⁵, o pasaulyje ši kaina iki 2015 m. gali pasiekti net 1,7 trln. USD⁶. Per daugelį metų ES sukūrė šiuolaikišką, integruotą INT sistemą, kuria reikšmingai prisidedama prie augimo ir darbo vietų kūrimo, kartu užtikrinant tinkamą teisių turėtojų ir naudotojų interesų pusiausvyrą.

¹ *Intellectual property rights intensive industries: contribution to economic performance and employment in the European Union*, Industry-Level Analysis Report, Joint project between the European Patent Office and the Office for Harmonisation in the Internal Market, Munich and Alicante, 2013.

² Žr. komunikatą „Globalioji Europa: konkuravimas pasaulyje. ES augimo ir darbo vietų kūrimo strategijos dalis“, 2006 10 4, KOM(2006) 567 galutinis.

³ http://ec.europa.eu/europe2020/index_lt.htm.

⁴ *Intellectual property and development. Lessons from recent economic research*, Eds. C. Fink, K.E. Maskus, copublication of the World Bank and Oxford University Press, Washington DC, 2005.

⁵ CEBR, *The impact of counterfeiting on four main sectors in the European Union*, Centre for Economic and Business Research, London, 2000.

⁶ *Global impacts study. A new study, conducted by Frontier Economics examines the global economic and social impacts of counterfeiting and piracy*, ICC, February 2011. available at <http://www.iccwbo.org/Advocacy-Codes-and-Rules/BASCAP/BASCAP-Research/Economic-impact/Global-Impacts-Study/>

ES, įskaitant Europos Komisiją, ir pagrindinės tarptautinės organizacijos (PINO, PSO, PPO, PMO, EBPO, G20⁷⁾) paragino imtis priemonių kovai su INT pažeidimais^{8,9,10}.

2004 m. Komisijos komunikate „*Intelektinės nuosavybės teisių gynimo trečiosiose šalyse strategija*“¹¹ buvo apibrėžta plati kovos su INT pažeidimais trečiosiose šalyse sistema, taip pat konkrečios veiksmų, kurie vėliau buvo įgyvendinti, kryptys.

Tačiau kaip pažymima pridedamame *Komisijos tarnybų darbiniam dokumente* (SEC(2013)30), per paskutinius 10 metų ne tik įvyko esminių technologinių pokyčių, bet ir Europos bendrovių IN kylančių uždavinių bei pavojų prigimtis bei apimtis ir su INT susijusi visuomenės raida žymiai pasikeitė.

Todėl šiame komunikate peržiūrimas 2004 m. Komisijos taikytas metodas ir nustatoma peržiūrėta INT skatinimo ir kovos su INT pažeidimais užsienyje strategija Jame bus išryškinti būdai esamiems metodams patobulinti pagal laikmečio poreikius, taip pat siūlomos priemonės ir idėjos, kaip elgtis su naujomis realijomis. Tęstinumą derinant su pokyčiais bus lengviau užtikrinti, kad palaikysime ir skatinsime inovacijas ir kūrybiškumą, suderindami visų suinteresuotųjų šalių interesus.

Komunikatą papildė ES veiksmų planas, kuriame pagrindinis dėmesys skiriamas INT gynimui bendrojoje rinkoje ir gilesnio ES ir trečiųjų šalių muitinių bendradarbiavimo prekybos IN pažeidžiančiomis prekėmis srityje skatinimui, kaip numatyta ES Muitinės veiksmų plane.

2. IŠORĖS SĄLYGŲ POKYČIAI NUO 2004 M.

2.1. 2004 m. strategija

2010 m. buvo atliktas 2004 m. strategijos įvertinimas¹², kuriame buvo patvirtintas jos aktualumas. Buvo pateikta keletas rekomendacijų, skirtų ją papildyti ir patikslinti, pvz., dėl konsultavimosi su visomis suinteresuotosiomis šalimis sustiprinimo, vystymosi darbotvarkės priėmimo ir tolesnės techninio bendradarbiavimo programų plėtros. Pagrindinės šio įvertinimo išvados, taip pat daug papildomos informacijos pateikiama pridedamame *Komisijos tarnybų darbiniam dokumente* (SEC(2013)30).

⁷ PINO (Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacija), PSO (Pasaulio sveikatos organizacija), PPO (Pasaulio prekybos organizacija), PMO (Pasaulio muitinių organizacija), EBPO (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija), G20 (Didysis dvidešimtukas).

⁸ 2008 m. rugsėjo 25 d. Tarybos rezoliucija 2008/C253/01 dėl išsamaus Europos kovos su prekių klastojimu ir piratavimu veiksmų plano, OL C 253, 2008 10 4.

⁹ 2009 m. kovo 16 m. Tarybos rezoliucija 2009/C71/01 dėl 2009–2012 m. ES kovos su intelektinės nuosavybės teisių pažeidimais muitinės veiksmų plano, OL C 71, 2009 3 25.

¹⁰ 2010 m. rugsėjo 22 d. Europos Parlamento rezoliucija, 2009/2178(INI).

¹¹ Intelektinės nuosavybės teisių vykdymo trečiosiose šalyse strategija, 2005/C29/03, OL C129, 2005 5 26.

¹² Prekybos GD. Sutartis Nr. SI2.545084. *Intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo trečiosiose šalyse strategijos įvertinimas*. Galutinė ataskaita, I tomas – pagrindinė ataskaita. „Analysis for Economic Decisions“ (ADE) ir Europos Komisija, Luvenas prie Niuvės, 2010 m.

2.2. Pokyčiai ir uždaviniai

Augimas ir užimtumas šiandieninėje sudėtingoje ekonominėje aplinkoje išlieka gyvybiškai svarbūs. Globalizacija ir technologijos raida ne tik suteikia milžiniškas prekybos galimybes, bet ir kelia sudėtingų uždavinių. BRIC¹³ šalių dalis pasaulio prekyboje nuo 8 proc. 2000 m. išaugo iki 18,2 proc. 2010 m.¹⁴, ir numatoma, kad iki 2030 m. besivystančioms šalims teks beveik 60 proc. pasaulinio BVP¹⁵. Nors jų santykis su IN iš imitavimo virsta kūryba, padirbinėjimas, piratavimas, IN vagystės ir kitos IN pasisavinimo formos vis dar yra plačiai paplitusios. Besivystančios šalys yra nepaprastai motyvuotos tęsti išpūdingą ekonominį augimą ir vertės grandinėje palypėti aukštyn, įvaldant užsienio technologijas ar įgyjant prieigą prie jų, teisėtai konkuruojant ar, kai kurių veikėjų atveju, neteisėtomis priemonėmis. Todėl nepakanka, kad vien tik ES susitvarkytų savo INT politiką – taip pat turime siekti sustiprinti IP apsaugą ir gynimą užsienyje, visų pirma pas svarbiausias mūsų prekybos partneres.

Iš tikrųjų, nežiūrint pasaulyje daugėjančių teisės aktų, INT pažeidimai pasiekė precedento neturintį lygį – tai visų pirma palengvina skaitmeninė technologija, leidžianti nebrangiai ir kokybiškai masiškai dauginti kūrinius. Apskaičiuota, kad tarptautinės prekybos padirbtomis ir piratinėmis prekėmis vertė 2008 m. sudarė maždaug 250 mlrd. USD (t. y. 2 proc. pasaulinės prekybos)¹⁶.

Interneto sėkmė palengvina ne tik teisėtą verslą, bet ir padeda IN pažeidėjams, kurie yra vis labiau organizuoti ir vis greičiau pritaiko savo verslo modelį, kad pasinaudotų IN apsaugos spragomis ir galėtų gana nedidelėmis sąnaudomis reklamuotis vietos, šalies ir tarptautiniu lygmeniu.

Reikalingas politinis atsakas – ne tik tam, kad būtų užtikrinta veiksminga INT apsauga ir gynimas tarptautiniu mastu, bet ir tam, kad būtų padidintas visuomenės informuotumas apie INT pažeidžiančių prekių ekonominį ir kitokį poveikį, jų daromą žalą inovacijoms, sveikatai ir saugai. Globalizuotoje tarptautinių tiekimo grandinių ekonomikoje tinkamos IN apsaugos nebuvimas kai kuriose jurisdikcijose gali dramatiškai paveikti verslą, o tuo pačiu – ir tvarų darbo vietų kūrimą, taip pat vartotojus praktiškai bet kur pasaulyje. INT pažeidžiančios prekės ir paslaugos gaminamos ir kuriamos skiriant mažai dėmesio darbo ir aplinkos apsaugos standartams¹⁷. Didėjantis organizuotų nusikaltėlių dalyvavimas taip pat kelia itin didelį vyriausybės susirūpinimą¹⁸.

Atsižvelgiant į IN sąlygų pokyčių mastą, būtina užtikrinti, kad dabartinė strategija atitiktų šiandienos uždavinius. Šiame komunikate peržiūrimi ir atnaujinami ES politikos metodai bei pristatomos naujos priemonės ir idėjos. Juo siekiama padėti ES pasiekti ne tik augimo, bet ir platesnių visuomeninių tikslų, įskaitant besivystančio pasaulio atžvilgiu.

¹³ Brazilija, Rusija, Indija, Kinija.

¹⁴ PPO, Eurostatas, TVF.

¹⁵ OECD, *Economy: Developing countries set to account for nearly 60% of world GDP by 2030, according to new estimates*, June 2010.

¹⁶ OECD, *Magnitude of counterfeiting and piracy of tangible products: an update*, November 2009, <http://www.oecd.org/dataoecd/57/27/44088872.pdf>

¹⁷ <http://www.unep.org/roap/Portals/96/Trade%20in%20Intellectual%20Property-21Nov2013.pdf>

¹⁸ Plg., pvz., *IP crime: the new face of organised crime – from IP theft to IP crime*, B. Godart, „Journal of Intellectual Property Law and Practice“, 2010, Vol. 5, No. 5, <http://jiplp.oxfordjournals.org/cgi/reprint/5/5/378?etoc>

2.2.1. Teisių gynimas

Tarptautinė prieiga prie veiksmingų teisių gynimo priemonių svarbi, kad teisių turėtojai galėtų apsaugoti savo teises – investavimo paskatos jurisdikcijose, kur tai nėra užtikrinta, yra mažesnės – todėl reikalingos tvirtos ir prognozuojamos INT sistemos, kuriančios inovacijoms ir tvariam augimui palankią aplinką ir leidžiančios šias teises veiksmingai ginti. Dėl PPO *Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba* (TRIPS sutartis) daugelyje trečiųjų šalių įvykdytos reikšmingos IN reguliavimo reformos, tačiau pastangos užtikrinti jų vykdymą ne visada buvo pakankamos. Neretai galimybės veiksmingai ginti INT būna ribotos dėl didelių INT sistemos trūkumų, pvz., dėl to, kad muitinėms stinga *ex officio* įgaliojimų, teismai skiria nepakankamai atgrasomas sankcijas, pareigūnams trūksta pakankamų žinių ir mokymų apie INT. Ginti teises taip pat gali trukdyti politinės valios stygius.

Nuo 2005 m. iki 2012 m. ES užfiksavo INT pažeidžiančių prekių, sulaikytų prie ES sienų, skaičiaus patrigubėjimą. E. prekyba lėmė padidėjusią prekybą naudojant smulkias siuntas, dėl to nustatyti INT pažeidimus tampa sunkiau. Dėl šios naujos tendencijos nuo 2009 m. iki 2012 m. muitinės bylų, susijusių su INT pažeidimais, ES padaugėjo daugiau nei dvigubai. 2012 m. muitinėse buvo užfiksuota beveik 90 000 sulaikymo atvejų, susijusių su beveik 40 milijonų sulaikytų prekių (atitinkamos originalios prekės vertinamos beveik 1 mlrd. EUR¹⁹).

Veiksmingas INT gynimas duos mažai naudos, jei nebus parengtos aiškos ir tinkamos INT apsaugos taisyklės ir procedūros. Materialios taisyklės (pvz., galimybės užpatentuoti kriterijai), įskaitant tinkamai apgalvotas išimtis, bei IN apsaugos procedūros turėtų būti aiškos ir proporcingos. Kartu šios taisyklės turi būti pakankamai griežtos, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo INT ir kad jos netaptų savitikslių, bei kad būtų užtikrinta, jog teisės būtų tinkamos „kokybės“, siekiant užkirsti kelią nepagrįstų teisių (pvz., nesąžiningų registracijų) plitimui. Nagrinėjimo eilės ir menkos kokybės teisės sukuria teisinį netikrumą, kuris daro žalą pareiškėjams ir tretiesiems asmenims.

2.2.2. Viešosios diskusijos

Kai kuriuose viešosios nuomonės sektoriuose parama INT sistemoms pastaraisiais metais sumenko. Didėjantis INT nepaisymas gali sumažinti naudą, kurią jos turėtų duoti. Didėjantis pažeidžiančių prekių paplitimas (ir mažesnė kaina) galėjo paveikti vartotojų nuotaikas taip, kad vartotojai labiau nori jas pirkti. Kai kurias pastarojo meto iniciatyvas paveikė visuomenės išreikštas susirūpinimas. Atrodo, kad šį susirūpinimą skatina keletas veiksnių. Pirmiausia, įspūdis, kad teisių turėtojai persistengia, padarydami kai kurias prekes ar paslaugas neįperkamas ir (arba) sunkiai prieinamas. Antra, įspūdis, kad padirbinėjimas ir piratavimas yra nusikaltimai, neturintys aukų. Trečia, kai kuriose srityse – INT paskirties ir poveikio bei dėl jų pažeidimo kylančių ekonominių ir kitokių pasekmių ekonomikai suvokimo stygius.

Nors politikos formuotojai turi nuolat vertinti, ar esamos taisyklės atitinka nūdienos uždavinius, turi būti išlaikyta pagrįsta pusiausvyra tarp: 1) būtinybės gerinti INT saugomų prekių ir paslaugų prieinamumą, 2) būtinybės skatinti teisių turėtojus investuoti į inovacijas ir 3) būtinybės palaikyti įvairių pagrindinių teisių pusiausvyrą. Vien tvirtesnis teisių gynimas šios problemos neišspręs: ji turi būti sprendžiama diskusijomis ir didinant informuotumą,

¹⁹ ES muitinės vykdomo INT gynimo ataskaita. 2012 m. rezultatai ES pasienyje. Europos Komisija (2013 m.).

dirbant su vartotojais ir gamintojais. Vartotojai turėtų būti geriau informuojami apie platesnes INT pažeidimo pasekmes. Tai susiję su paskatomis kurti, tačiau taip pat turi poveikį esamų kūrinų pobūdžiui ir kiekiui, darbo vietų ES praradimui, jei teisės susilpninamos arba jas sunkiau ginti. Tai taip pat taikoma ir kai kurioms besivystančioms šalims, kuriose INT pažeidžiančių prekių gamybai sąlygas sudaro silpnos INT sistemos.

2.2.3. Internetas ir INT

Internetas tapo gyvybiškai svarbus daugeliui sektorių, ypač kultūros ir kūrybinėms šakoms. Jis sudaro maždaug 3,4 proc. neseniai atliktame tyrime nagrinėtų 13 šalių BVP²⁰ ir net 6 proc. Jungtinės Karalystės ir Švedijos BVP. G8 šalyse, Pietų Korėjoje ir Švedijoje dėl interneto ekonomikos BVP 2006–2011 m. paaugo 21 proc. Nors šis augimas atnešė ir milžiniškas galimybes, IN pažeidimų internete daugėja dar greičiau (esama pranešimų, kad beveik ketvirtadaliu pasaulinio interneto srauto pažeidžiamos autorių teisės²¹). Tai susiję ne tik su tokiais skaitmeniniais prekėmis kaip muzika, audiovizualinis turinys ir programinė įranga, bet ir fizinėmis prekėmis, kuriomis vis dažniau prekiaujama e. prekybos platformose.

Dėl šios greitai kintančios aplinkos bei aplinkybės, kad internetas, skirtingai nei IN teisės aktai, neturi sienų, darosi sudėtinga rengti laiku taikomas, subalansuotas politikos priemonės. PINO „internetu sutartys“ – PINO autorių teisių sutartis (WCT) ir PINO atlikimų ir fonogramų sutartis (WPPT), priimtose 1996 m. – buvo sveikintinas žingsnis sprendžiant šiuos klausimus, tačiau nemažai uždavinių vis dar išlieka.

Vienas toks reguliavimo uždavinys susijęs su tarpininkų – tokių kaip *internetu paslaugų teikėjai* – atsakomybe. Atsižvelgiant į jų vaidmenį ir teisėtoje, ir teisės pažeidžiančioje veikloje, dėl jų pareigų vis dar diskutuojama. Paslaugų teikėjai, teikiantys prieglobą INT pažeidžiančioms svetainėms, yra ypač sunkiai įveikiami, kai jie įsikūrę trečiosiose šalyse, neturinčiose atitinkamų teisės aktų ir (ar) noro veikti.

Teisinė sistema turi būti subalansuota ir asmenų teisėms – įskaitant tokias pagrindines teises kaip saviraiškos laisvė, asmens duomenų apsauga, procesinės teisės – ir IN (taip pat pagrindinės teisės) paisymui²².

Be viešosios politikos, kūrėjai ir tarpininkai turi bendradarbiauti ir imtis teisės aktus atitinkančių kovos su INT pažeidimais veiksmų iniciatyvų. Tai gali būti atliekama neprivalomomis priemonėmis, papildančiomis teisės sistemas – pavyzdžiui, iniciatyvomis, kurias vykdant savanorišku pagrindu nustatomas kovos su tokia prekyba elgesio kodeksas, ar stiprinamas bendradarbiavimas²³.

²⁰ *Internet matters: The Net's sweeping impact on growth, jobs, and prosperity*, M. Pélissier du Rausas et al., Report from McKinsey Global Institute, May 2011.

²¹ *Technical report: An estimate of infringing use of the internet-Summary*, Envisional, January 2011, <http://www.mpaa.org/Resources/8aaacef5-961e-4eda-8c21-9f4f53e08f19.pdf>

²² *Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression*, Frank La Rue, United Nations General Assembly- Human Rights Council. 17th session, Agenda item 3, A/HRC/17/27, May 2011.

²³ Kaip, pavyzdžiui, padaryta su *Savitarpio memorandumu dėl padirbtų prekių prekybos internetu*, http://ec.europa.eu/internal_market/iprenforcement/docs/memorandum_04052011_en.pdf

2.2.4. Potencialus INT indėlis į vystymąsi

Išsivysčiusių, kaip ir besiformuojančios rinkos ekonomikos ir vidutinių pajamų besivystančių šalių patirtis ir įrodymai leidžia daryti išvadą, kad veiksmingos INT teikia keleriopą naudą, ypač jei kartu patobulinami kiti investicijų ir verslo klimato aspektai²⁴.

Prie šios naudos priskiriama tai, kad:

- išnaudojamas intelektinės nuosavybės, pvz., žemės ūkio produktų (įskaitant geografinių nuorodų ir augalų veislių) prekybinis potencialas²⁵;
- veiksmingiau kovojant su INT pažeidimais apsaugomos mokestinės pajamos ir darbo vietos;
- padidinamas teisinis tikrumas ir skatinamos inovacijos, sukuriant palankesnę aplinką vidaus investicijoms ir technologijų perdavimui²⁶;
- taip pat nereikėtų nuvertinti galimos netiesioginės naudos sveikatai ir saugai pašalinus INT pažeidžiančias prekes²⁷.

Kaip minėta, besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys vis dažniau tampa IN imlių prekių eksportuotojos ir taip gauna naudos dėl griežtesnės IN tvarkos, net jei šie dar ir nepasiekė ES standartų. Šis vienodų sąlygų su besiformuojančios rinkos ekonomikos šalimis nebuvimas kenkia ES ir trečiųjų šalių augimui ir vystymuisi, o IN pažeidėjai siekia išnaudoti šiuos skirtumus.

Veiksmingos INT sistemos, kurias papildė įgalinanti aplinka ir pakankamas pajėgumas priimti technologijas, gali padėti besivystančioms šalims vietoje susikurti tvirtą, perspektyvų technologinį pagrindą. Jos gali pagerinti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros gebėjimus, paskatinti sėkmingiausias vidaus įmones suaktyvinti mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklą ir suteikti paskatų tarptautinėms įmonėms šiose rinkose diegti inovacijas. Visų pirma šios sistemos gali atlikti teigiamą vaidmenį skatinant technologijų perdavimą ir tiesiogines užsienio investicijas, o tai susiję su galimybėmis teisių turėtojams bei gavėjams, įskaitant technologijas, kurios gali padėti išspręsti globalius uždavinius, kaip antai klimato kaita.

Yra keletas technologijų tipų, taip pat keletas perdavimo kanalų, ir iš tiesų technologijų perdavimas dažnai tėra vienas iš sudėtingesnio projekto komponentų, o ne savarankiška veikla. Tvirtos ir tvaraus technologinio pagrindo įgijimas mažiausiai išsivysčiusiose šalyse priklauso ne vien nuo fizinių daiktų ar įrangos suteikimo, bet ir nuo žinių, valdymo ir gamybos įgūdžių, geresnės prieigos prie žinių šaltinių bei nuo pritaikymo vietos ekonominėms, socialinėms ir kultūrinėms sąlygoms.

²⁴ *Intellectual Property Rights: Economic principles and trade rules*, C. Fink, May 2007- revised version. In: *Handbook of Trade Policy for Development*, A. Lukauskas et al., Oxford Scholarship Online, 2014.

²⁵ *Creative economy report 2010: A feasible development option*, partnership between UNCTAD and the UNDP Special Unit for South-South Cooperation, 2010, http://unctad.org/en/Docs/ditctab20103_en.pdf

²⁶ *Intellectual Property Rights, imitation, and foreign direct investment: theory and evidence*, L. Branstetter et al., Working Paper 13033, National Bureau of Economic Research, Cambridge, 2007.

²⁷ *Record seizure of illicit medicines in Africa. The World Customs Organization (WCO) and the Institute of Research Against Counterfeit Medicines (IRACM) issue a new warning on the health and safety of African populations*, Paris, 2013, <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2013/june/wco-and-iracm.aspx>

ES savo politikoje užtikrina diferencijavimą (kaip patvirtinta neseniai priimtame Komisijos komunikate dėl „Prekybos, augimo ir plėtros“²⁸), atsižvelgdama į besivystančių šalių išsivystymo lygį²⁹ ir institucinį pajėgumą. Todėl priklausomai nuo susijusios šalies, (mūsų) strategijoje gali būti labiau kliaunamasi technine gebėjimų stiprinimo pagalba, o ne derybomis, kuriomis siekiama patobulinti INT sistemas. Visų pirma, ES visiškai laikysis TRIPS sutarties reikalavimo, kad išsivysčiusios šalys savo įmones skatintų perduoti technologijas mažiausiai išsivysčiusioms šalims (MIŠ)³⁰, vadovaudamasi 2003 m. pristatytu metodu³¹, ir skatins MIŠ kurti technologijų perdavimą įgalinančią aplinką.

2.2.5. Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys

Vidutinių pajamų šalių augimo tempas ir didėjantis jų vaidmuo pasaulio ekonomikoje suteikia milžiniškas galimybes ES ir tarptautinėms įmonėms, bet taip pat padidino INT turinčių bendrovių riziką, nes jos labiau nei bet kada pažeidžiamos su INT susijusių pavojų užsienyje.

Kai kurios besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys ėmėsi agresyvios politikos, kuria siekiama nusavinti užsienio technologijas ir sustiprinti sėkmingiausias nacionalines įmones, visų pirma strateginiais laikomuose sektoriuose, pavyzdžiui, „priverstinai perduodant technologijas“, reikalavimais dėl vietos turinio ir vidaus inovacijų politikos priemonėmis, kuriomis siekiama „aplenkti“³². Tokios politikos priemonės kartu su sparčiai augančiais bendrovių gebėjimais ir nesant veiksmingos INT sistemos reiškia, kad kai kurios bendrovės ima savintis užsienio IN bet kokiomis priemonėmis, kai kuriais atvejais – neteisėtomis, ir tai turi beprecedentį poveikį pramoninių šalių pramonei. Vis daugėja pranešimų, kad dalis šios veiklos gali būti remiama valstybės³³.

Kita vertus, pokyčiai vyksta dėl to, kad daugelis vis labiau pripažįsta INT teikiamą naudą stiprinant konkurencingumą, kai jie stengiasi palypėti vertės grandinėje. Todėl šių šalių bendrovės vis dažniau kuria ir saugo savo IN. Pavyzdžiui, Kinijoje 2003–2007 m. patentų paraiškų kasmet daugėjo vidutiniškai po 34 proc., o Kinijos subjektų pateiktų Europos patentų paraiškų skaičius 2001–2010 m. išaugo maždaug dešimtągubai.

Nepaisant to, turi būti veiksmingai kovojama su piktnaudžiavimu siekiant prieigos prie ES technologijų pavojumi. Jis gali kilti tokiose srityse kaip:

- viešieji pirkimai. Daug ES bendrovių kenčia nuo problemų, susijusių su INT, kaip antai konfidencialumo pažeidimų, protekcionistinių priemonių, susijusių su

²⁸ COM(2012)22 – *Prekyba, augimas ir plėtra. Prekybos ir investicijų politikos pritaikymas labiausiai stokojančioms šalims*, Europos Komisija, Belgija, 2012 m., http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/january/tradoc_148992.EN.pdf

²⁹ http://content.undp.org/go/cms-service/stream/asset/?asset_id=1948200 — žr. 11 skyrių.

³⁰ *Climate change and technology transfer. Can Intellectual Property Rights work for the poor?*, K. Kretschmar, Prague Global Policy Institute Glopolis, Prague, 2012.

³¹ 2003 m. vasario 13 d. Europos Bendrijų ir jų valstybių narių komunikatas TRIPs tarybai, Nr. 032/03 – galutinis.

³² T.y. spartesnis ekonominis vystymasis.

³³ *Policy recommendations to combat state sponsored IP theft (SSIPT)*, Trans Atlantic Business Dialogue, <http://transatlanticbusiness.org/s/TABD-Trade-Secrets-Policy-Recommendations-December-2012.pdf>

priverstiniu technologijų perdavimu³⁴, ar vien to, kad (pretendentų iš trečiųjų šalių) yra siūlomos technologijos, kurių jie teisėtai neįgijo;

- investicijų ir atitikties vertinimo procedūros, kai kyla panašių problemų (pvz., prieigai prie ne ES rinkų iškeliama technologijų perdavimo arba atitikties vertinimo, kurio metu reikalaujama atskleisti neskelbtiną informaciją be tinkamų IN garantijų, sąlyga), kartu su kitomis prekybą ribojančiomis priemonėmis³⁵.

Atvejais, kai trečiosios šalys yra įgyvendinusios arba siūlo priemones, kuriomis vietoje įsisteigusioms ES bendrovėms nustatoma pareiga perduoti technologijas, turi būti atidžiai stebimi ir atitinkamai turi būti imamasi veiksmų.

2.2.6. *Moksliniai tyrimai, inovacijos ir IRT*

Per pastarąjį dešimtmetį pasaulinė padėtis mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje drastiškai pasikeitė. Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys daug investavo į savo mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemų stiprinimą, todėl formuojasi daugiapolė sistema, kurioje vis didesnę įtaką turi, pvz., BRIC šalys.

Moksliniai tyrimai ir inovacijos tampa vis labiau tarptautiniai. Daugėja leidinių, kurių autoriai yra iš skirtingų šalių, mokslinių tyrimų organizacijos steigia biurus užsienyje, o daugiašalių bendrovių investicijos į mokslinius tyrimus ir inovacijas dažnai nukreiptos į besiformuojančios rinkos ekonomikos šalis.

Visuomeniniai uždaviniai, kaip antai klimato kaita ir tvarus vystymasis, yra globalūs. Dėl to reikia, kad ES suaktyvintų bendradarbiavimą su tarptautiniais partneriais mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, tuo pačiu strategiškai nustatydama tinkamas pagrindines bendradarbiavimo sąlygas. Šiuo tikslu 2012 m. Komisija priėmė naują tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje strategiją³⁶. Nors strategija siekiama bendradarbiavimą suaktyvinti, ja taip pat pripažįstama, kad tai yra susiję ir su naujais pavojais ir kad turi būti apsaugoti Sąjungos ekonominiai interesai. Šiomis aplinkybėmis taip pat reikia didesnių pastangų sąžiningam ir teisingam požiūriui į INT šalyse partnerėse užtikrinti, kad būtų išvengta nekontroliuojamo Sąjungos žinių praradimo.

IRT pramonės, kuriai tenka siekti globaliai sąveikių tinklų ir prietaisų, atveju taip pat svarbi standartuose įtvirtinta pasaulinė INT apsauga. Labai svarbu, kad tarptautine standartizacijos sistema ne tik būtų pripažįstama būtinybė užtikrinti prieigą prie tarptautinių standartų apimamų technologijų, bet ir išsaugomas veiksmingas būdas sąžiningai ir laiku atlyginti už investicijas į šių technologijų kūrimą.

2.2.7. *Vaistų prieinamumo uždaviniai*

Prieiga prie įperkamų, saugių ir veiksmingų vaistų gyvybiškai svarbi visoms šalims, o šis uždavinys ypač didelis mažiausiai išsivysčiusių ir besivystančių šalių atveju. ES tai pripažįsta

³⁴ *Technology transfer to China: Guidance for businesses*, China IPR SME Helpdesk, 2008 m, http://www.china-iprhelpdesk.eu/docs/publications/Tech_transfer_English.pdf

³⁵ Prekybos GD, *Devintoji potencialiai prekybą ribojančių priemonių ataskaita, 2011 m. rugsėjo mėn. – 2012 m. gegužės mėn.*, Ataskaita dėl G20 prekybos priemonių, PPO, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2012/june/tradoc_149526.pdf

³⁶ COM(2012) 497.

ir yra viena didžiausių su sveikata susijusios pagalbos teikėjų – pavyzdžiui, *Pasauliniame kovos su AIDS, tuberkulioze ir maliarija fonde* ir kitose svarbiausiose organizacijose³⁷. Ji taip pat inicijavo Europos ir besivystančių šalių klinikinių bandymų partnerystę (EDCTP), kad pagreintų vaistų nuo ignoruojamų su skurdu susijusių ligų klinikinių tyrimų kūrimo procesą

Dėl IN vaidmens prieigoje prie vaistų yra aktyviai diskutuojama. Kaip pažymima neseniai atliktame PSO, PPO ir PINO tyrime, „prieigos prie medicinos technologijų stygių retai kada lemia vienas atskiras veiksnys“³⁸. Prieigai poveikį daro daug veiksnių (kurie išsamiau paaiškinti pridėtame *Komisijos tarnybų darbiname dokumente* (SEC(2013)30), tačiau jie daugiausia nesusiję su INT – kaip antai prieigos prie kokybiškos sveikatos priežiūros nebuvimas, prasta infrastruktūra, platinimo ir tiekimo sistemų stygius ir kokybės kontrolės nebuvimas. Nepaisant to, INT gali daryti poveikį vaistų kainai. Uždavins yra rasti platų atsaką į šią sudėtingą ir daugiapusę problemą ir užtikrinti prieigą prie įperkamų vaistų, nekeliant grėsmės toms paskatoms, kurių reikia, kad farmacijos tyrimai tęstųsi. Reikia pažymėti, kad generiniai vaistai atlieka svarbų vaidmenį ir neturėtų būti prilyginami suklastotiems³⁹ vaistams.

Šiuos INT uždavinius ES sprendžia, kaip numatoma Europos Parlamento rezoliucijoje⁴⁰, politikos priemonėmis, skirtomis sumažinti kliūtis prekybai ir novatoriškais, ir generiniais vaistais, kartu skatindama inovacijas ir kovodama su prekyba padirbtais ir suklastotais vaistais, kurie gali būti pavojingi pacientams⁴¹.

ES visų pirma:

- užtikrina, kad bet kokie daugiašaliai bei dvišaliai susitarimai atspindėtų šiuos tikslus;
- remia *Dohos deklaraciją dėl TRIPS ir visuomenės sveikatos* (įgyvendinta Reglamentu 816/2006);
- priėmė taisykles dėl skirtingų vaistų kainų^{42,43,44} ir suderintų klinikinių tyrimų išimčių⁴⁵.

Komisija taip pat nagrinėja, kaip pagerinti jos besivystančioms šalims teikiamą TRIPS susitarimo įgyvendinimo paramą – įskaitant atitinkamais atvejais susitarimo suteikiamas lankstumo galimybes, kaip antai pavojaus sveikatai atvejus.

³⁷ Įskaitant GAVI, PSO, UNICEF.

³⁸ *Promoting Access to Medical Technologies and Innovation. Intersections between public health, intellectual property and trade*, Trilateral study by WHO, WIPO and WTO, Geneva, 2012.

³⁹ Reikia paminėti, kad tam tikros sąvokos, kaip antai standartų neatitinkantys, klaidingai paženklinėti ar padirbti vaistai, su jokiais INT aspektais nesusijusios – žr. atitinkamą PSO diskusiją: http://apps.who.int/gb/ssffc/pdf_files/A64_16-en.pdf.

⁴⁰ 2007 m. liepos 12 d. Europos Parlamento rezoliucija, B6-0288/2007.

⁴¹ *Counterfeit drugs kill!*, final brochure WHO and IMPACT, Updated May 2008, <http://www.who.int/impact/FinalBrochureWHA2008a.pdf>

⁴² 2003 m. gegužės 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 953/2003, nustatantis siekimą išvengti prekybos tam tikrais pagrindiniais vaistais nukreipimo į Europos Sąjungą, OL L 135/5, 2003 6 3.

⁴³ T.y. kainų, leidžiančių eksportuotojams būtiniausius vaistus tiekti skurdžioms šalims kainomis, kurios tik šiek tiek viršija gamybos savikainą.

⁴⁴ 2014 m. ES inicijuos Reglamento 953/2003 įvertinimą.

⁴⁵ Direktyva 2004/27/EB ES įvedė „Boliaro tipo išimtį“.

2.2.8. Aplinkos uždaviniai

INT gali būti labai svarbi sprendžiant pasaulinius aplinkos uždavinius. Nepaisant pastangų susilpninti INT apsaugą (pvz., sistemingu privalomuoju licencijavimu ar galimybės užpatentuoti išimtimis), INT iniciatyvos turi esminę reikšmę skatinant investicijas⁴⁶ į žaliąsias technologijas. Kalbant apie klimato kaitą, tinkamos INT sistemos gali atlikti teigiamą vaidmenį skatinant novatoriškų žaliųjų technologijų perdavimą ir sklaidą, kurie susiję su galimybėmis ir teisių turėtojams, ir gavėjams.

ES yra diskusijų apie klimato kaitą priešakyje ir skatina bei teikia klimato finansavimą, įskaitant paramą žalioms technologijoms. ES taip pat aktyviai prisidėjo, kad būtų sėkmingai užbaigtos derybos dėl Biologinės įvairovės konvencijos (CBD) Nagojos protokolo dėl prieigos prie genetinių išteklių ir dalijimosi juos naudojant gaunama nauda. ES įgyvendino ir ratifikavo Nagojos protokolą 2014 m. balandžio mėn. ir toliau aktyviai dalyvaus pasaulinėje diskusijoje dėl su INT susijusių aplinkosaugos klausimų.

3. PERŽIŪRĖTA INT STRATEGIJA TREČIŲJŲ ŠALIŲ ATŽVILGIU

Reikėtų peržiūrėti 2004 m. strategiją, atsižvelgiant į 2010 m. vertinimo išvadas, ir apskritai spręsti aukščiau apžvelgtus uždavinius.

Nors už tai, kad būtų imamasi tinkamų veiksmų saugoti ir ginti teisių turėtojų INT ir ES, ir trečiosiose šalyse, ir imamasi operatyvinių priemonių (pvz., technologinių apsaugos priemonių skaitmeniniams autorių teisėmis saugomiems darbams), atsakingi patys teisių turėtojai, valdžios institucijos taip pat atlieka tam tikrą vaidmenį, konkrečiai, sudarydamos inovacijas ir kūrybiškumą palaikančią ir INT saugančią sistemą. ES taikomos įvairios priemonės, kaip antai darbas per tarptautines organizacijas ar dvišalius susitarimus, IN apsaugos ir gynimo trečiosiose šalyse pakankamumo stebėsena ir ataskaitų teikimas ir bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis sprendžiant konkrečias INT problemas.

Šių priemonių veiksmingumas labai skiriasi. Kai kuriais atvejais ES turi juridinių teisių, kurių įgyvendinimas galiausiai gali būti užtikrinamas, pvz., ginčų sprendimo procedūromis. Kitais atvejais ES gebėjimas pasiekti rezultatų priklauso nuo trečiųjų šalių noro spręsti jai susirūpinimą keliančius klausimus.

ES pagrindinis dėmesys skiriamas ekonominiam IN potencialui ir jos kaip vieno iš pagrindinių inovacijų, augimo ir užimtumo variklių vaidmeniui. INT iš tiesų turi didžiulę reikšmę kūrėjo ar išradėjo veiklos grandinei, nes jos suteikia saugią aplinką idėjoms iš pradžių sukurti, o po to pateikti rinkai, atlygindamos už investicijas. INT taip pat yra novatoriškų bendrovių turtas, nes padeda joms pritraukti finansavimo ir taip sudaro galimybes joms klestėti, kurti darbo vietas, siūlyti naujus gaminius ir paslaugas vartotojams bei galiausiai eksportuoti šiuos gaminius ir paslaugas į trečiąsias šalis. Šis išradėjo ar kūrėjo veiklos grandinė pagrįstas pozityvus ciklas gali panašiai teigiamai paveikti trečiųjų šalių augimą ir užimtumą.

⁴⁶ Ar INT yra kliūtis perduoti klimato kaitos technologiją?, Europos Komisijos (Prekybos GD) užsakyta ataskaita, „Copenhagen Economics A/S“ ir „The IPR Company ApS“, 2009 m., http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2009/february/tradoc_142371.pdf

3.1. Suinteresuotųjų šalių įtraukimas

3.1.1. Dabartinė padėtis

Vis labiau juntama INT politikos įtaka mūsų kasdieniniam gyvenimui reiškia, kad ji labiau nei bet kada anksčiau yra visuomenės dėmesio centre ir, suprantama, vis dažniau aptariama platesnio pobūdžio diskusijose. Kai kurios IN politikos iniciatyvos nukentėjo dėl neigiamo jų vertinimo, todėl buvo atmestos arba europiniu lygmeniu (plg. siūlytas *Kovos su klastojimu prekybos susitarimas*), arba kitur (plg. SOPA ir PIPA teisėkūros pasiūlymai JAV). Šios iniciatyvos žlugo dėl įvairių priežasčių, tačiau jas jungia suvokimas, kad nebuvo pakankamai atsižvelgta į visuomenei nerimą keliančius klausimus – pvz., ar šios taisyklės tinka skaitmeninei ekonomikai, arba kokį poveikį šios priemonės galėtų padaryti pagrindinėms teisėms bei tam, kas laisvai vadinama „internetu laisvėmis“.

3.1.2. Tolesni žingsniai

Pastarojo meto diskusijos atskleidė platesnio dialogo su suinteresuotosiomis šalimis apie IN vaidmenį ir svarbą bei INT pažeidimų poveikį būtinybę. Taip pat svarbu užtikrinti, kad IN sistema liktų pakankamai lanksti, kad palengvintų, o ne kliudytų, skaitmeninių technologijų suteikiamoms galimybėms užtikrinti augimą, kartu skatintų inovacijas.

Taigi esama poreikio pagerinti sąveiką ne tik su teisių turėtojais, bet ir su valdžios institucijomis, pilietine visuomene (galimai naudojantis esamais mechanizmais, kaip antai *Komisijos Pilietinės visuomenės dialogo ir rinkos prieigos strategijos priemonėmis*)⁴⁷ ir Europos Parlamentu, kad būtų aptarti ES tikslai ir INT pažeidimų trečiosiose šalyse poveikis, ir paaiškinti ES pastangas sustiprinti INT gynimą tose šalyse ir išradėjo veiklos grandinės skatinimo aplinką.

3.2. Geresnių duomenų teikimas

3.2.1. Dabartinė padėtis

Per pastaruosius 15 metų IN ekonomikos tyrimai gerokai išsiplėtė (šiuo klausimu ypač vertingas neseniai atliktas tyrimas apie IN indėlį į ekonominius rezultatus ir užimtumą Europoje)⁴⁸. Tam tikrus duomenis, kaip antai apie INT pažeidimų mastą ir poveikį, savaime sudėtinga gauti, nes jie susiję su neoficialiu reiškiniu, taip pat todėl, kad teisių turėtojai neretai nelinkę atskleisti smulkmenų⁴⁹. Vis dar yra sričių, kuriose reikia daugiau tyrimų įrodymais grindžiamam politikos formavimui pagrįsti ir tiksliau skaičiais įvertinti IN vaidmenį bei INT pažeidimų poveikį.

⁴⁷ <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/trade-topics/market-access/>

⁴⁸ http://ec.europa.eu/internal_market/intellectual-property/docs/joint-report-epo-ohim-final-version_en.pdf

⁴⁹ Todėl, nors 2010 m. vertinamajame tyrime teisingai nurodoma, kad „nors yra daug požymių, kad INT pažeidimų skaičius didėja, bendras gaminių padirbinėjimo ir piratavimo lygis nėra žinomas ir dar nėra metodikos, kurios pagalba būtų galima gauti tikslių bendrą skaičių“, šiomis aplinkybėmis galima nuveikti ne tiek daug.

Įvairios pramonės asociacijos (pvz., BSA, IIPA) ir teisės kontoros⁵⁰ skelbia konkrečių sektorių ataskaitas, panašų darbą atlieka ir svarbiausios tarptautinės organizacijos, kaip antai EBPO ir PINO.

3.2.2. Tolesni žingsniai

Geresni duomenys bus svarbūs politikos formuotojams, nes tai sudarys sąlygas informuotoms politinėms diskusijoms bei galimoms informuotumo didinimo priemonėms; keletas iniciatyvų jau vyksta. Komisija kasmet kaupia duomenis apie prie ES sienų sulaikytas prekes⁵¹, įtariama, pagamintas pažeidžiant IN teises, ir yra įkūrusi *Europos intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų observatoriją*⁵². Be kitų užduočių, *observatorija* turėtų užtikrinti išsamius ir patikimus duomenis apie INT pažeidimus ES. 2013 m. ji atliko pirmiau minėtą IN vertės Europos Sąjungoje tyrimą ir taip pat paskelbė tyrimą, kaip visuomenė vertina INT. Ji taip pat parengs keleto svarbiausių šalių „šalies vadovus“. Komisija reguliariai vykdo apklausas apie INT padėtį ne ES šalyse⁵³ (kurioms technines sąlygas šiuo metu sudaro observatorija), kurios padeda nustatyti prioritetus ir informuoti suinteresuotąsias šalis.

3.3. Pagrindas – ES teisės aktai

3.3.1. Dabartinė padėtis

Derinimas teikia neatsiejamą naudą kuriant paprastesnę ir labiau prognozuojamą sistemą vartotojams ir pramonei, kuri prisideda prie augimo ir darbo vietų kūrimo. Be to, suderintais ES INT teisės aktais (pvz., *Muitų reglamentu*⁵⁴ ar *Teisių gynimo direktyva*⁵⁵) palengvinamos derybos su trečiosiomis šalimis, nes jie suteikia aiškų pagrindą ES derybinei pozicijai.

Pastarojo meto derybose dėl laisvosios prekybos susitarimų dažnai buvo prašoma, pavyzdžiui, įtraukti komercinių paslapčių apsaugą ir kai kuriuos ne maisto produktus kaip geografines nuorodas, o tam šiuo metu nėra ES *acquis*. Dėl to, kad kai kurios INT sritys ES nesuderintos, gali būti apsunkintos ar bent apribotos ES galimybės spręsti kai kuriuos IN klausimus per derybas su ne ES šalimis.

3.3.2. Tolesni žingsniai

Komisija rengia naują komunikatą dėl kovos su intelektinės nuosavybės pažeidimais ES veiksmų plano. Skatinant proporcingas ir teisingas IN gynimo priemones ir nustatant politikos veiksmų prioritetus, kad dabartinėse INT apsaugos politikos priemonėse atsirastų daugiau konkretumo, pagerėtų koordinavimas ir racionalizavimas, numatomi su teisėkūra nesusiję veiksmų.

Taip pat neseniai Komisija priėmė teisės akto (direktyvos) dėl komercinių paslapčių pasiūlymą (pagal 2013 m. Komisijos darbo programą), kad pagerintų sąlygas novatoriškam

⁵⁰ <http://www.taylorwessing.com/ipindex>

⁵¹ http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy/statistics

⁵² http://ec.europa.eu/internal_market/ipenforcement/observatory/index_en.htm

⁵³ <http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/trade-topics/intellectual-property/enforcement/>

⁵⁴ 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 608/2013 dėl muitinės atliekamo intelektinės nuosavybės teisių vykdymo užtikrinimo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1383/2003, OL L 181/15, 2013 6 29.

⁵⁵ 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/48/EB dėl intelektinės nuosavybės teisių gynimo, OL L 157/45, 2004 4 30.

verslui ES. Atsižvelgiant į komercinių paslapčių svarbą, tai gali paskatinti kitus pasekti šiuo pavyzdžiu suteikiant tokią apsaugą.

Kadangi derinimas gali būti skatinamas ne tik ES lygmeniu, bet ir tarptautinėmis sutartimis, ES svaris padidėtų, jei visos valstybės narės ratifikuotų atitinkamas tarptautines sutartis. Pavyzdžiui, kai kurios sutartys, kaip antai *Prekės ženklų teisės sutartis* ir *Hagos susitarimo Ženevos aktas* (susijęs su pramoniniu dizainu) buvo ratifikuotos ES, bet ne visų jos valstybių narių.

3.4. Bendradarbiavimo ES viduje stiprinimas

3.4.1. Dabartinė padėtis

Komisijos ir valstybių narių praktinis bendradarbiavimas ne ES šalyse dažnai yra sėkmingas. Svarbu, kad valstybių narių diplomatinės atstovybės ir ES delegacijos būtų geriau informuotos apie vienos kitų veiklą trečiosiose šalyse. Tai užtikrina strateginį, nuoseklų požiūrį ir sustiprina ES gebėjimą veiksmingai spręsti IN klausimus atitinkamose šalyse.

3.4.2. Tolesni žingsniai

Turėtų būti nagrinėjamos galimybės toliau gerinti Komisijos ir valstybių narių bendradarbiavimą (pavyzdžiui, dalijantis informacija), remiantis partneryste, kuri, pavyzdžiui, sukurta tarp Komisijos, valstybių narių ir verslo atstovų *rinkos prieigos strategijai* įgyvendinti, ir taip efektyviau naudoti išteklius.

3.5. INT apsaugos ir gynimo trečiosiose šalyse gerinimas

3.5.1. Daugiašalis ir keliašalis lygmuo

3.5.1.1. Dabartinė padėtis

Dėl tarptautinio derinimo taisyklės gali būti plačiai suderintos ir todėl IN aplinka tampa labiau prognozuojama. Tai susiję su derybomis dėl naujų daugiašalių sutarčių, jų ratifikavimu ir įgyvendinimu, taip pat jų narystės išplėtimu, kad būtų apimta daugiau ne ES šalių (pvz., UPOV augalų įvairovės apsaugos atveju). Tačiau per laikotarpį po TRIPS sutarties tebuvo sudaryti keli reikšmingi daugiašaliai INT susitarimai (pvz., PINO *interneto sutartis*⁵⁶ ir Marakešo⁵⁷ bei Pekino⁵⁸ sutartys).

Kaip pažymėta 2010 m. vertinamajame tyrime, „Komisija buvo aktyvi dalyvė ginant IN daugiašaliu lygmeniu, visų pirma PPO TRIPS taryboje, tačiau jai pavyko pasiekti tik ribotų rezultatų, daugiausia dėl trečiųjų šalių pasipriešinimo“. Kalbant apie geografines nuorodas⁵⁹, PPO jau ilgai vyksta derybos, ir ES jas tęs.

⁵⁶ PINO autorių teisių sutartis, PINO atlikimų ir fonogramų sutartis.

⁵⁷ Marakešo sutartis dėl geresnių sąlygų susipažinti su paskelbtais kūrinių sudarymo akliems, regos sutrikimų ar kitą spausdinto teksto skaitymo negalią turintiems asmenims.

⁵⁸ Pekino sutartis dėl audiovizualinių kūrinių atlikimo apsaugos.

⁵⁹ T.y. derybos dėl daugiašalės pranešimo apie vyno ir spiritinių gėrimų geografines nuorodas ir jų registravimo sistemos įkūrimo ir klausimų, susijusių su TRIPS sutarties 23 straipsnyje nustatytos geografinių nuorodų apsaugos išplėtimu kitiems produktams nei vynas ir spiritiniai gėrimai.

Mažesnėse šalių, turinčių panašius politikos tikslus, grupėse veiksmingas gali būti keliašalis požiūris.

3.5.1.2. Tolesni žingsniai

Nors kai tik įmanoma turėtų būti naudojamos šiomis galimybėmis, progos pasitaiko nedažnai, todėl verti dėmesio kiti sprendimai. Tai nereiškia, kad turi būti sustabdytos mūsų daugiašalio darbo pastangos – pavyzdžiui, vistiek PPO toliau skatinsime geresnę geografinių nuorodų apsaugą, ir taip pat skatinsime tvirtą šių nuorodų apsaugą internete. Tuo pačiu metu gali būti tikslinga apsvarstyti naują PINO strategiją, siekiant priversti šią organizaciją geriau veikti pagal jai suteiktus įgaliojimus.

3.5.2. *Dvišalis lygmuo*

Pastangas ir išteklius reikia koncentruoti svarbiausiose šalyse. Dvišalė sąveika – kuri, kaip išdėstyta toliau, gali būti keleto kategorijų – suteikia naudingą galimybę individualiai spręsti konkrečius klausimus ir atskirų partnerių poreikius (ypač su mūsų prioritetinėmis šalimis). Dvišalis darbas taip pat gali būti tęsiamas su atitinkamomis regioninėmis intelektinės nuosavybės organizacijomis (pvz., OAPI-ARIPO⁶⁰).

3.5.2.1. Dabartinė padėtis

– Dvišaliai prekybos susitarimai

Tokie susitarimai gali padėti spręsti konkrečioms šalims būdingas INT problemas ir „*sudaro sąlygas pasiekti didesnę pažangą ginant INT trečiosiose šalyse*“, kaip nurodyta 2010 m. vertinamajame tyrime. Kaip etaloną naudojame esamus ES teisės aktus ir prideriname užmojus prie šalies partnerės išsivystymo lygio. Mažiausiai išsivysčiusių ir skurdesnių besivystančių šalių atveju galima svarstyti mažesnę INT nuostatų ratą.

Neseniai Europos Sąjungos užbaigtose derybose dėl prekybos susitarimų buvo sėkmingai integruoti skyriai dėl IN apsaugos ir gynimo. Per naujausias derybas su Rytų partnerystės šalimis (pvz., su Gruzija, Moldova, Ukraina) buvo pasiekti reikšmingi reguliavimo pagal ES *acquis* standartai. Per kitas derybas gerokai patobulinti su TRIPS sutartimi susiję aspektai (pvz., su Kanada, Korėjos Respublika, Singapūru), arba gerokai pagerinti minimalūs tarptautiniai standartai (pvz., su Centrine Amerika, Kolumbija, Peru).

Dabar vyksta derybos dėl prekybos susitarimų, be kita ko, su MERCOSUR šalimis, Maroku, Japonija, Tailandu, JAV ir Vietnamu. Su Kinija šiuo metu deramasi dėl dvišalio susitarimo konkrečiai geografinių nuorodų apsaugai spręsti.

– IN dialogai

Šalių, su kuriomis ES nevykdo derybų, atveju praktiškas būdas spręsti INT uždavinius yra kurti „IN srities dialogus“ arba „IN darbo grupes“, kuriuose būtų reguliariai sąveikaujama su ES ir atitinkamomis institucijomis ne ES šalyse. 2010 m. vertinamajame tyrime buvo pabrėžtas teigiamas IN srities dialogų indėlis „*didinant nacionalinių institucijų informuotumą šiais klausimais ir tikslinantis tarpusavio aiškinimus ir pozicijas*“.

⁶⁰ Organisation Africaine de la Propriété Intellectuelle (OAPI), Afrikos regioninė pramoninės nuosavybės organizacija (ARIPO).

Dabar vyksta keletas IN srities dialogų. Jie leidžia Komisijai iškelti sisteminius IN klausimus, dalytis geriausia patirtimi ir prireikus pasiūlyti besivystančioms šalims pagalbą, pvz., rengiant vidaus teisės aktus ir teisių gynimo praktiką. Pavyzdžiui, dėl IN srities dialogo ir IN darbo grupės su Kinija ES užsitikrino sustiprintos teisių gynimo veiklos įsipareigojimus, kaip anai dėl vadinamosios specialios kampanijos, ir prisidėjo prie Kinijos IN teisės aktų peržiūros. Dialogai taip pat vyksta su partnerėmis, turinčiomis panašias INT sistemas, pvz., JAV ir Japonija, ir keičiamasi informacija ir nuomonėmis apie problemas ir geriausią patirtį.

INT gynimas taip pat yra ES dvišaliuose muitinių bendradarbiavimo susitarimuose apibrėžtas prioritetas. Šioje srityje neseniai buvo pasirašytas ES ir Kinijos muitinių INT gynimo veiksmų planas 2014–2017 m.

– Techninė pagalba

Neretai besivystančioms šalims, norinčioms patobulinti savo INT sistemą, tam stinga gebėjimų ir (ar) išteklių. Su INT susijusia technine pagalba siekiama tai išspręsti⁶¹ tokia veikla kaip pareigūnų mokymai, informuotumo didinimas ir pagalba teisėkūros srityje (pvz., kad būtų laikomasi tarptautinių įsipareigojimų ir būtų išnaudojamos esamos lankstumo galimybės).

Nors techninės pagalbos veiksmų poveikis retai būna jaučiamas trumpuoju laikotarpiu, 2010 m. vertinamajame tyrime pažymėta, kad „*ES finansuojami projektai ir techninė pagalba sustiprino nacionalinių institucijų ir teisėsaugos institucijų (TI) gebėjimą nagrinėti INT bylas*“.

Pavyzdžiui, sėkmingas „*ES ir Kinijos projektas intelektinės nuosavybės teisėms apsaugoti*“ (IPR2, 2007–2011 m.), kuriam skirtas 16 mln. EUR bendras finansavimas, parodo bendrą įsipareigojimą veiksmingai ginti INT Kinijoje. Įtraukiant tokias organizacijas kaip *Europos patentų biuras*, *Vidaus rinkos harmonizavimo biuras* (galbūt ir deleguojant jų atstovus į ES delegacijas) ir *Bendrijos augalų veislių tarnyba* bus sustiprintas mūsų gebėjimas rengti ir įgyvendinti veiksmingą pagalbą.

– Ginčų sprendimas ir kitos teisių gynimo priemonės

ES ir toliau stebi INT padėtį trečiosiose šalyse ir siekia atitiktis tarptautiniams susitarimams, pirmiausia dialogo ir derybų būdu. Dėl TRIPS sutarties pažeidimų taip pat galima pasinaudoti PPO ginčų sprendimo procedūromis. Iš tikrųjų jau pats šių procedūrų buvimas gali atgrasyti nuo potencialių pažeidimų. Panašios procedūros įtrauktos į daugumą mūsų dvišalių prekybos susitarimų.

*Prekybos kliūčių reglamentas*⁶², pagal kurį ES bendrovės gali teikti skundus dėl galimų tarptautinės prekybos taisyklių pažeidimų, jau buvo naudojamas IN taisyklių pažeidimams spręsti, ir atitinkamais atvejais vis dar gali būti panaudotas.

3.5.2.2. Tolesni žingsniai

Nors ir reikalaujantys daugiau išteklių nei daugiašaliai ar keliašaliai kanalai, tokie dvišaliai veikimo būdai praityje buvo intensyviai ir sėkmingai naudojami, ir pagal peržiūrėtą strategiją

⁶¹ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=328>

⁶² <http://ec.europa.eu/trade/tackling-unfair-trade/trade-barriers>

turėtų būti naudojami ir toliau. Svarbu siekti geresnio INT ir kitų politikos priemonių derinimo.

Vienas pavyzdys susijęs su Sąjungos strategija tarptautiniu lygmeniu bendradarbiauti mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje, kur ypač svarbu užtikrinti, kad Sąjungos šalys partnerės sąžiningai ir vienodai elgtųsi su INT. Sąjungos mokslinių tyrimų ir inovacijų finansavimo programos – šiuo metu „Horizontas 2020“ – visiškai atviros tarptautinių šalių partnerių dalyvavimui; taip siūloma prieiga prie Europos vidaus rinkos su prognozuojamomis ir sąžiningomis IN apsaugos taisyklėmis. Ilgalaikis tikslas turėtų būti siekti, kad tokios atviros būtų ir visos Sąjungos šalys partnerės, įskaitant lygiavertės INT apsaugos užtikrinimą.

Prekybos apsaugos priemonių srityje rinkos ekonomikos statuso suteikimas, be kitų kriterijų, priklauso nuo IN apsaugos atitinkamoje šalyje.

Šalių, kurios nuolat pažeidžia tarptautinius įsipareigojimus dėl IN taisyklių taip, kad tai daro esminį poveikį ES, ir kurių institucijos nenori bendradarbiauti arba kur bendradarbiavimas duoda menkus rezultatus, atveju Komisija pakankamai rimtais ir aiškiai tiksliniais atvejais gali svarstyti galimybę riboti jų dalyvavimą konkrečiose ES finansuojamose programose ar finansavimą pagal jas. Tai neturėtų poveikio Europos plėtros fondo ar Vystomojo bendradarbiavimo priemonės finansuojamoms programoms. Komisijos politikos dialogus su šalimis partnerėmis taip pat būtų galima panaudoti sunkių INT pažeidimų klausimams spręsti. Nuoseklumui užtikrinti reikėtų stengtis paraginti valstybes nares šiuos ar kitus požiūrius taikyti darniai.

Kalbant apie *laisvosios prekybos susitarimus*, visgi tenka pripažinti, kad derybos dėl INT skyrių išliks sudėtingos. Daugelis šalių, su kuriomis ES derasi (ar rengiasi pradėti derėtis), mano, kad dėl tvirtos INT sistemos jos gaus menką naudą. Todėl tam, kad pasiektų reikšmingų rezultatų, ES reikės nuolat didinti informuotumą ir siekti įtraukti visas suinteresuotąsias šalis ir techniniu, ir kartais politiniu lygmeniu.

3.6. Pagalbos teikimas ES teisių turėtojams trečiosiose šalyse

3.6.1. Dabartinė padėtis

Turėti ekspertų vietoje yra labai naudinga ir norint padėti ES teisių turėtojams⁶³, ir palengvinti ES sąveiką su vietos valdžios institucijomis. Štai kodėl keletas valstybių narių savo delegacijose svarbiausiose šalyse turi IN atašė pareigybes. Taip pat dėl šios priežasties Komisija įsteigė tris INT pagalbos tarnybas teikti pagalbą ES įmonėms, ypač MVĮ. Šios pagalbos tarnybos apima Didžiąją Kiniją, Pietryčių Aziją ir Pietų Ameriką. Jos siekia padėti Europos MVĮ priimti geriausius jų verslui sprendimus dėl INT ir užtikrinti, kad jos žinotų, kaip veiksmingai apsaugoti savo nematerialųjį turtą⁶⁴.

⁶³ Pvz., Kinijos INT MVĮ pagalbos tarnyba — <http://www.china-iprhelpdesk.eu>

⁶⁴ Pagalbos tarnybos bendradarbiauja su vietos organizacijomis ir teikia šias paslaugas: tiesioginius asmeninius ekspertų patarimus, bendrąją ir specialiąją mokymų medžiagą, specializuoto mokymo seminarus, ryšius su išorės ekspertais ir tikslinių regionų vyriausybių administracijomis, verslo tinklų kūrimo ir informavimo renginius.

3.6.2. Tolesni žingsniai

ES aiškinsis galimybę gerinti ES delegacijose svarbiausiuose regionuose turimų IN žinių prieinamumą papildomų darbuotojų arba *INT pagalbos tarnybų* pagalba. Pagal 2014–2020 m. daugiametę finansinę programą⁶⁵ Komisija svarsto galimybę išplėsti MVĮ pagalbos tarnybų paslaugas, pritaikant jas naujiems poreikiams. IN ekspertų žinių pagerinimas ES delegacijose būtų grindžiamas turimais ištekliais (ES delegacijų ir valstybių narių ambasadų atašė bei INT pagalbos tarnybų IN žiniomis) ir geresniu jų panaudojimu. Komisija ir valstybės narės taip pat užtikrintų, kad IN ekspertų žiniomis būtų plačiai dalijamasi per ES iniciatyvas, kuriomis remiama MVĮ tarptautinė plėtra⁶⁶. Tai leistų išplėsti nuolatinio tinklų kūrimo naudą, užtikrinti geresnės informacijos apie IN padėtį svarbiausiuose regionuose surinkimą ir leistų įmonėms geriau išmanyti IN praktiką, į kurią joms reiktų atsižvelgti tampant tarptautinėmis.

3.7. Geografinis dėmesys

3.7.1. Dabartinė padėtis

Kas dvejus metus vadovaudamasi plačiu Europos ir tarptautinių suinteresuotųjų šalių tyrimu, ES atnaujina prioritетinių šalių, kuriose ES teisių turėtojai kenčia dėl nepakankamos INT apsaugos ir (ar) gynimo, sąrašą⁶⁷.

3.7.2. Tolesni žingsniai

Toks prioritетinių šalių nustatymas veikia gerai ir bus tęsiamas, nes jis leidžia susitelkti ir efektyviai naudoti išteklius.

3.8. Veiksmai:

Šia strategija siekiama užtikrinti nuo 2004 m. Europos Sąjungos vykdytos politikos tęstinumą, panaudojant tai, kas pasiteisino, ir papildant įvertinus per pastaruosius 10 metų įvykusius žymius technologinius pokyčius, su INT susijusius naujus uždavinius ir visuomenės raidą. kad būtų įveiktos pirmiau minėtos problemos, Komisija imsis tokių pagrindinių veiksmų:

- užtikrins reguliarią sąveiką su visomis suinteresuotosiomis šalimis, kad padidėtų informuotumas ir būtų orientuojama politika;
- stiprins duomenų rinkimą ir atskaitomybę, kad pagerėtų INT vaidmens ir pažeidimų poveikio supratimas; reguliariai vykdys tyrimus, kad nuolat atnaujintų „prioritetinių šalių“ sąrašą, kuriuo remdamasi ES galėtų imtis tikslinių veiksmų;
- užtikrins stiprų ir nuoseklų ES vaidmenį tarptautiniuose INT forumuose, kaip nustatyta Lisabonos sutartyje;

⁶⁵ Žr. COSME (ES įmonių konkurencingumo ir mažųjų bei vidutinių įmonių programą), http://ec.europa.eu/enterprise/initiatives/cosme/index_en.htm

⁶⁶ <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/documents/internationalisation/>

⁶⁷ Žr. Komisijos tarnybų darbinį dokumentą SWD(2013)30, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2013/march/tradoc_150789.pdf

- tęs daugiašales pastangas tobulinti tarptautinę INT sistemą, taip pat skatins toliau ratifikuoti esamas sutartis; skatins atitinkamų INT sutarčių ratifikavimą visose ES valstybėse narėse;
- užtikrins, kad dvišalių prekybos susitarimų skyriuose dėl INT būtų nustatyta pakankama ir veiksminga teisių turėtojų apsauga ir būtų sprendžiamos svarbiausios silpnosios vietos šalių partnerių INT sistemose, priderinant įsipareigojimus prie trečiųjų šalių išsivystymo lygio;
- užtikrins, kad kai pažeidžiamos ES teisės pagal tarptautinius susitarimus, Komisija galėtų pasinaudoti ginčų sprendimo mechanizmais ar kitomis teisių gynimo priemonėmis;
- tęs ir, kai įmanoma, stiprins „IN srities dialogus“ su svarbiausiomis trečiosiomis šalimis; išnaudos aukšto lygmens prekybos ir politikos dialogus pažangai dėl nustatytų INT problemų sprendimo užtikrinti;
- teiks trečiosioms šalims atitinkamas su IN susijusios techninės pagalbos programas ir skatins informuotumą apie jas, įskaitant galimą IN lankstumo galimybių išnaudojimą; išnaudos atitinkamų tarptautinių organizacijų žinias įgyvendinant techninės pagalbos programas;
- kurs stipresnius Komisijos, valstybių narių ir ES verslo santykius, kad ekonominės veiklos vykdytojai būtų tiesiogiai palaikomi įveikiant konkrečius sunkumus su IN susijusiais klausimais; stiprins ES ir valstybių narių atstovybių trečiosiose šalyse tinklų kūrimą ir jų koordinavimą;
- sieks geresnio INT ir kitų politikos priemonių derinimo – pvz., svarstys galimybę pakankamai rimtais ir aiškiai tiksliniais atvejais riboti dalyvavimą konkrečiose ES finansuojamose programose ar finansavimą pagal jas ir gerinti Komisijos ir valstybių narių nuoseklumą siekiant šio tikslo trečiosiose šalyse;
- toliau teiks pagalbą teisių turėtojams (tokiais projektais kaip *INT pagalbos tarnybos*) ir svarstys galimybę ją plėsti; svarstys galimybę toliau siųsti INT ekspertus į svarbiausias ES delegacijas.